
**SMJERNICE ZA RAZVOJ JAVNIH
POLITIKA – DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO, RANJIVE
SKUPINE I SOCIJALNE USLUGE**

**Projekt “Dijalogom do Hrvatske
mreže za društveno
poduzetništvo”**

**Institut za razvoj i međunarodne
odnose – IRMO**

Zagreb, svibanj, 2022.

IRMO

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

SADRŽAJ

UVOD	3
1. DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO, RANJIVE SKUPINE I SOCIJALNE USLUGE	4
2. RELEVANTAN STRATEŠKI OKVIR	5
3. REZULTATI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA	9
4. SMJERNICE ZA RAZVOJ POLITIKA U PODRUČJU DRUŠTVENOG PODUZETNIŠTVA, RANJIVIH SKUPINA I SOCIJALNIH USLUGA	13
LITERATURA	17

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

UVOD

Smjernice za razvoj javnih politika s fokusom na društveno poduzetništvo, ranjive skupine i socijalne usluge, integralni su dio istraživanja koje se provodi u sklopu projekta „Dijalogom do Hrvatske mreže za društveno poduzetništvo“ kojem je cilj ojačati kapacitete OCD-a za partnerski odnos sa sljedećim ciljnim skupinama: organizacije civilnog društva (50) socijalni partneri (30 poduzetnika i 4 sindikata) HZZ (10), Centri za socijalnu skrb (10), jedinice regionalne i lokalne samouprave (20) i znanstvene organizacije (5). Provedbom ispitivanja javnog mnijenja i potreba društva, znanstvenim istraživanjima, izradom smjernica i analiza društvenog utjecaja te strukturnog dijaloga svih dionika i donositelja odluka cilj projektnih aktivnosti i rezultata je doprinijeti razvoju društvenog poduzetništva te uspostaviti Hrvatsku mrežu za društveno poduzetništvo kao alat stalnog dijaloga.

Dokument „Smjernice za razvoj javnih politika – društveno poduzetništvo, ranjive skupine i socijalne usluge“ jedan je od osam dokumenata koji nude smjernice za javne politike, a koji su izrađeni u okviru projekta. Ostale smjernice tiču se sljedećih tema:

1. zakonodavni okvir i društveno poduzetništvo,
2. društveno poduzetništvo i mladi,
3. društveno poduzetništvo u poljoprivredi,
4. društveno poduzetništvo i obrazovni sustav,
5. porezna politika i društveno poduzetništvo,
6. državna imovina u funkciji društvenog poduzetništva,
7. komunikacijski kanali društvenog poduzetništva i nositelja javnih politika te instituti potpore.

Dokument donosi kratak pregled važnosti i doprinosa društvenog poduzetništva u rješavanju društvenih problema kroz zapošljavanje skupina u riziku od društvene isključenosti ili pružanje usluga za društveno osjetljive skupine, a zatim predlaže smjernice za razvoj javnih politika u tom području. Preporuke za smjernice temelje se na prethodnim istraživanjima provedenim u okviru projekta odnosno na desk analizi, analizi dokumenata, realiziranom anketnom istraživanju i održanim fokus grupama. Uporište za izradu smjernica bila je i izrađena studija u okviru ovog projekta: „STRATEGIJA DRUŠTVENOG PODUZETNIŠTVA – GDJE SMO“.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

1. DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO, RANJIVE SKUPINE I SOCIJALNE USLUGE

Na području Europske unije društveno poduzetništvo je dobilo svoj zamah kao posljedica brojnih i sve kompleksnijih problema poput nezaposlenosti, nejednakog regionalnog (urbanog/ruralnog) razvoja, segregacije stanovništva, poglavito u urbanim područjima, niske kvalitete života marginaliziranih skupina i niza drugih izazova. Recesija i financijska kriza koja je nastupila 2008. godine dodatno je naglasila kako ekonomski model liberalnog kapitalizama ne nudi adekvatna rješenja za visoku stopu nezaposlenosti i siromaštva te brojne druge novonastale razvojne probleme. Dodatno, izbjegličke krize 2015. godine, ali i kriza slijedom posljedica pandemije COVID-19 ukazale su na važnost suradnje u stvaranju i osiguravanju kvalitetnih uvjeta za život i okoliš. Mjere štednje koje su nastupile kao posljedice spomenutih kriza imale su direktan utjecaj na drugačija promišljanja financiranja javnih usluga, odnosno na poticanje inovativnijih i isplativijih pristupa koji su se oslanjali na volonterski doprinos razvoju zajednice.

Pojedini autori smatraju kako je snaga (vrijednost) društvenih poduzeća u prepoznavanju društvenih, ekoloških, i ekonomskih problema koje potom pretvaraju u priliku oslanjajući se na vlastitu sposobnost da svojim djelovanjem, primjerice, uklone prepreke socijalnoj uključenosti, pruže podršku marginaliziranim skupinama ili pak ublaže neželjene učinke određene gospodarske aktivnosti (Belz i Binder, 2017, Smith i Stevens, 2010). Navedena usmjerenost društvenog poduzetništva na ranjive skupine temelji se na komponenti društvene neravnoteže/nejednakosti/nepравde koja pridonosi isključivanju i marginalizaciji one skupine građana koja nije u mogućnosti sebi osigurati egzistencijalni minimum kao niti utjecati na kreatore politika čime bi mogla ostvariti određene korisne promjene za sebe u cilju poboljšanja kvalitete života.

U kontekstu ovog dokumenta, društveno poduzetništvo se promatra kao alat/mehanizam za ostvarivanje ravnoteže, jednakosti i pravednosti pri čemu se aktiviraju potencijali i kapaciteti marginaliziranih društvenih skupina koji, oslanjajući se na svoje sposobnosti, direktno pridonose vlastitoj, ali i dobiti cjelokupne zajednice.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

2. RELEVANTAN STRATEŠKI OKVIR

S obzirom na nepostojanje krovnog zakona, u daljnjem tekstu spomenuti će se relevantni strateški dokumenti koji su od posebne važnosti za ovaj sektor.

U *Nacionalnoj strategiji stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva od 2012. do 2016. godine* društveno poduzetništvo se definira kroz prizmu solidarnosti i uzajamne pomoći. Također, ovaj dokument se referira na važnost **Strategije društvenog poduzetništva** kao ključnog dokumenta u poticanju zapošljavanja, pružanju socijalnih usluga i doprinosa društveno-ekonomskom razvoju. Ključni akter i pokretač pozitivnih promjena temeljem brojnih primjera dobre prakse društvenog poduzetništva, upravo su organizacije civilnog društva. Predviđene aktivnosti mjerom 15. "Osigurati poticajni okvir za razvoj društvenog poduzetništva", nažalost nisu realizirane u potpunosti, kao što je to utvrđeno i provedenom SWOT analizom provedbe Strategije razvoja društvenog poduzetništva u RH u sklopu prethodno spomenute studije u okviru ovog projekta. SWOT analizom su uočene brojne slabosti u dosadašnjem razvoju društvenog poduzetništva, što potvrđuju i rezultati provedenih fokusnih grupa u području društvenog poduzetništva, posebice fokusne grupe *Ranjive skupine i socijalne usluge*. Rješavanje uočenih problema naglasilo je nužnost poduzimanja konkretnih mjera, te su u tu svrhu i usmjerene smjernice koje slijede u daljnjem tekstu.

U *Strategiji borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti Republike Hrvatske od 2014. do 2020. godine* istaknuto je poticanje DP u smislu strateške aktivnosti u području zapošljavanja¹. Među načelima koja je nužno poštivati prilikom ostvarivanja ciljeva strategije i provedbi mjera i aktivnosti koja iz nje proizlaze ističe se načelo inovativnog pristupa socijalne politike te ispitivanje primjene inovativnih pristupa financiranju socijalnih usluga, uključujući sudjelovanje privatnog sektora i financijskih instrumenata, kao što je to mikrofinanciranje i socijalno poduzetništvo. Također, u dokumentu se naglašava kako se uključivanjem u poduzetništvo socijalno ugroženih osoba i osoba s invaliditetom potiče razvoj socijalnih zadruga koje zapošljavaju osobe s umanjenom radnom sposobnošću te ih uključuju u radne i gospodarske procese ili pružaju pomoć osobama u nepovoljnim okolnostima, uključujući ih u širu društvenu zajednicu. Nadalje, istaknuto je kako će se nastaviti poticanje razvoja zadruga

¹ Ovdje valja istaknuti zanimljivu opservaciju Williams i Nadin (2011) kako su manje razvijena područja (ruralna) pogodnija za razvoj DP-a s obzirom na manju dostupnost socijalnih usluga pa je u tim područjima i vidljivija socijalna orijentacija poduzetnika što potvrđuju brojni primjeri dobre prakse.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

hrvatskih branitelja kao posebnog oblika malog poduzetništva, jačanje njihove konkurentnosti na tržištu te razvoj socijalnog poduzetništva.

Neizostavni i ključni planski dokument je *Strategija razvoja društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015. do 2020. godine*. U Strategiji je navedeno kako je društveno poduzetništvo svojevrsna sprega ekonomije, marginaliziranih skupina na tržištu rada, kreiranja novih proizvoda, očuvanja resursa, vrednovanja ukupne prirodne i kulturne baštine, unapređenja kvalitete života te slobodi odlučivanja kroz poslovanje za društvenu dobrobit (Šimleša et al., 2016). Ovako holistički i integrirano postavljena definicija naglašava ključne elemente održivosti koji nisu isključivo usmjereni na dobit već na ljude i prirodu kao mjesta života i opstanka onih koji dobit stvaraju (Petričević, 2012).

Strategija razvoja zadrugarstva izrađena je 2004. godine, uz popratni dokument „*Promicanje razvoja zadruga kroz izrađene smjernice za institucije koje se bave lokalnim i regionalnim gospodarskim razvojem*“, međutim, ova Strategija nikada nije zaživjela. I ovaj sektor, kao i cjelokupan razvoj društvenog poduzetništva imao je veliku potporu kroz EU sredstva, ovaj put Cards program za Hrvatsku.

Ono što je bitno je činjenica da su socijalne zadruge prepoznate u Strategiji razvoja društvenog poduzetništva koja ih spominje u smislu jednog od ključnih pravnih oblika pogodnih za društveno poduzetništvo (DP) te ističe poveznicu zadružnih načela i vrijednosti DP, a poglavito demokratska vladavina, autonomija, suradnja i blagostanja za zajednicu (Vidović, Rakin, 2017). Postojanje Zakonske regulative, nažalost, nikako nije dovoljna podrška razvoju zadruga kao vodećim društvenim poduzetnicima koji su u brojnim zemljama EU polučili zapažene rezultate za razvoj zajednice. Pored toga, poslovanje zadruga prema postojećim odredbama Zakona o zadrugama, Vojvodić i Šimić Banović (2019) smatraju nejasnim i ograničavajućim za razvoj društvenog poduzetništva te ujedno naglašavaju da se dodatno ograničenje odnosi na problem dvostrukog oporezivanja ostvarene dobiti, s obzirom da su zadruge obveznici poreza na dobit prema Zakonu o porezu na dobit.

Zadrugarstvo je na globalnoj razini blisko povezano s održivim gospodarskim i socijalnim razvojem. To je odraz njihove povezanosti s mnogim pozitivnim gospodarskim i socijalnim rezultatima – one pomažu u stvaranju i održavanju «pristojnih zaposlenja», korisne su u borbi za socijalnu uključenost, njima se ostvaruje solidarnost između i unutar zajednica, promoviraju veću jednakost i dostojanstvo pri radu, kao i u zajednici, te pomažu prilikom osiguravanja pristupa tržištu malim proizvođačima, siromašnima i marginaliziranima. Za Hrvatsku je

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

značajno saznanje to što su u nekim zemljama EU-a, te regijama koje su prije bile nerazvijene (primjerice sjeverna Italija, sjeverna Španjolska, te skandinavske zemlje), upravo zadruge bile kritični čimbenik prilikom ostvarivanja održivog gospodarskog i socijalnog oporavka (Bateman i Maleković, 2003).

Razvoj zadrugarstva je izuzetno zanemaren u Hrvatskoj te je moguće konstatirati da se zadruge nisu našle među razvojnim prioritetima bilo koje od ključnih razvojnih politika koje se dotiču razvoja društvenog poduzetništva, a za razloge slabog oporavka sektora se, među ostalim, spominje javna neangažiranost, nepovjerenje naslijeđeno iz prethodnog razdoblja, ali i činjenica da društvene i kulturološke okolnosti nisu pridavale vrijednost solidarnosti i kolektivnom uključivanju za dobrobit zajednice (Vidović i Rakin, 2017).

Iako je spektar relevantnih aktera koji djeluju u području inkluzije marginaliziranih skupina u ekonomske aktivnosti kroz DP zaista širok, ipak ključni akteri u području društvenog poduzetništva i uključivanja te pružanja usluga za društveno osjetljive skupine su udruge i zadruge od kojih svaka ima svoj normativni okvir, Zakon o udrugama i Zakon o zadrugama. No i ovdje valja istaknuti kako postoje brojna ograničenja, primjerice Zakona o zadrugama, a što se reflektira na prijedlozima za donošenjem novog zakona.

Socijalne zadruge izuzetno su značajne s obzirom da je osnovna svrha njihova djelovanja pružanje pomoći u zadovoljavanju elementarnih životnih potreba u prvom redu socijalno ugroženim nemoćnim i svim drugim fizičkim osobama koje nisu u mogućnosti zadovoljiti svoje potrebe. Također, cilj socijalnih zadruga je upravo uključivanje navedenih skupina građana u radne i gospodarske procese, s obzirom da se radi o osobama s umanjenom radnom sposobnošću, ali i onima koji ne raspolažu dovoljnim sredstvima za podmirivanje svojih životnih potreba. Uz istaknut značaj socijalnih zadruga, treba naglasiti kako i drugi oblici zadrugarstva (poljoprivredne, radničke, ribarske, stambene, graditeljske, potrošačke, sekundarne) pridonose inkluziji marginaliziranih društvenih skupina.

Prilikom razmatranja problematike socijalnih udruga i zadruga te njihova doprinosa razvoju zajednice, uz neminovno naglašenu ulogu i sve što se poduzima od strane središnje državne razine, na što se možemo referirati u smislu „top-down“ pristupa, izuzetno je važan „bottom-up“ pristup. Drugim riječima, pristup razvoju odozdo u okviru kojeg su u prvom planu i formalni i neformalni akteri sa nižih razina tj. sa lokalne razine. Kada govorimo o neformalnim akterima, najčešće je riječ o privatnom sektoru, akademskoj zajednici, organizacijama civilnog društva, stručnjacima, građanima pojedincima, a koji su značajni pokretači razvojnih promjena

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

koje dolaze odozdo kroz male akcije proaktivnih pojedinaca. Često djeluju udruženo, pa i u okviru mreža, što dodatno osnažuje njihove inicijative, te zajednički pripremaju i provode razvojne projekte usmjerene, među ostalim, i ka marginaliziranim skupinama. Među ključnim akterima na nižim razinama su upravo udruge i zadruge, koje svojim djelovanjem, pridonose osnaživanju, podizanju razine znanja, samopouzdanja i motivacije marginaliziranih društvenih skupina, te im na taj način olakšavaju uključivanje na tržište rada, pridonoseći pri tome smanjivanju njihove ovisnosti o socijalnim naknadama kao i smanjivanju proračunskih rashoda. Izuzetno su brojni relevantni akteri koji pridonose ili su pridonosili stvaranju primjera dobre prakse, a među neke od njih valja svakako istaknuti slijedeće: Autonomni centar Act, Čakovec, ACT PRINTLAB d.o.o., ACT KONTO d.o.o., Socijalna zadruga Humana Nova, Čakovec, RODA-Roditelji u akciji, Buba bar, Okus doma, PUNKT D.O.O., Hedona, Bolje sutra - udruga osoba s invaliditetom grada Koprivnice, Udruga za kreativni razvoj Slap - Osijek, Socijalna zadruga Miva art – Belišće, Udruga osoba s invaliditetom Sisačko-moslavačke županije, Braniteljska socijalna-radna zadruga Komaštre, Zajednica braniteljskih zadruga, Braniteljsko socijalna-radna zadruga Dalmatia Ruralis za savjetovanje i upravljanje te brojni drugi.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

3. REZULTATI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

Fokus grupe su bile raspoređene u 8 tematskih jedinica, a za ovaj dokument relevantna je tematska jedinica *Ranjive skupine i socijalne usluge* u sklopu koje je održano 5 fokus grupa s ukupno 47 sudionika.

Ranjive skupine i socijalne usluge najvećim dijelom pokrivene društvenim poduzetništvom u RH su: <ul style="list-style-type: none">- osobe s invaliditetom, dugotrajno nezaposlene osobe starije od 55 godina, hrvatski branitelji i žene žrtve nasilja (17 sudionika)- niti jedna ranjiva skupina nije dovoljno pokrivena, a posebice starije i nemoćne osobe (29 sudionika)
Razlog nepokrivenosti je: <ul style="list-style-type: none">- nepoznavanje mogućnosti za ranjive skupine i pružanje socijalnih usluga kroz DP (30 sudionika)- neraspolaganje informacijama (9 sudionika)- nedovoljan angažman i neosjetljivost ostalih za probleme i potrebe ranjivih skupina (4 sudionika)
Dosadašnja iskustva u DP ranjivih skupina i socijalnih usluga: <ul style="list-style-type: none">- najviše iskustva sa braniteljskom populacijom, i to vrlo pozitivna iskustva (24 sudionika);- iskustvo rada sa socijalnim slučajevima (2 sudionika)- socijalne i braniteljske zadruge su primjer najbolje prakse i kvalitetne suradnje i razmjene iskustva (43 sudionika)
Ključni rezultati ostvareni djelovanjem DP-a u segmentu ranjivih skupina i socijalnih usluga: <ul style="list-style-type: none">- veća uključenost ranjivih skupina i njihov bolji životni standard (10 sudionika)- o ostvarenim rezultatima teško je pričati jer uglavnom nisu dostupni, a oni koji jesu, nisu mjerljivi (21 sudionik)
Realizirana inovativna rješenja koja bi bilo vrijedno replicirati drugdje u RH: <ul style="list-style-type: none">- postoje inovativna rješenja kada su u pitanju socijalne braniteljske zadruge, koja bi bilo vrijedno replicirati drugdje u RH (14 sudionika)- realizirana inovativna rješenja nisu uvijek u mogućnosti biti replicirana u drugim dijelovima, te ih je potrebno modificirati i prilagoditi kako bi bila od značaja i u drugim dijelovima RH (6 sudionika)
Ključna ograničenja:

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

- izostanak podrške javnog sustava čime je ponekad cjelokupan angažman u društvenom poduzetništvu za ranjive skupine beznačajan, a ponekad i besmislen (14 sudionika);
- slaba vidljivost DP-a kao i njihovih ostvarenih rezultata, manjak financijskih sredstava, vještina i kapitala (40 sudionika)
- nepoznavanje samog DP-a i neraspologanje informacijama i znanjima o DP-u (26 sudionika)
- razina suradnje vrlo loša (većina sudionika)
- ne prate se vanjska iskustva DP-a u segmentu ranjivih skupina i socijalnih usluga (31 sudionika)
- nedostatna učinkovitost i djelotvornosti, nejasno definirano društveno poduzetništvo, nepostojanje jasno uspostavljenog zakonodavnog okvir (26 sudionika)

Ključni partneri u realizaciji DP ranjivih skupina i socijalnih usluga:

- tijela državne uprave, odnosno javni sektor (36 sudionika)
- privatni sektor koji raspolaže sa znanjima o DP-u (2 sudionika)
- aktivna pravna tijela uključena u DP, koja svojim iskustvima mogu ostalima pomoći u realizaciji DP ranjivih skupina i socijalnih usluga (3 sudionika)

Tip potpore u realizaciji DP ranjivih skupina i socijalnih usluga:

- jednokratne novčane potpore, ustupanje prostora za održavanje određenih aktivnosti, pomoć pri izvođenju nekih aktivnosti, ustupanje opreme i sl.
- javni sektor na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini minimalno uključen u realizaciju DP u segmentu ranjivih skupina i socijalnih usluga te je međusobna suradnja vrlo loša (29 sudionika)
- građani nisu dovoljno upoznati sa DP-om (9 sudionika)
- brojka uključenih građana nije dostatna za daljnji razvoj DP-a (22 sudionika)
- postoje regionalne razlike, na nekim područjima lokalna zajednica je sa svojim građanima aktivno uključena u realizaciju DP RSSU, dok postoje područja u RH gdje je interes lokalne zajednice i samih građana na minimalnoj razini (10 sudionika)
- nužna snažnija potpora lokalne vlasti, viša razina vidljivosti DP i informiranja građana, primjerice kroz različite radionice na temu DP-a (19 sudionika)

Provedenim anketnim upitnicima obuhvaćena su različita pitanja od općih prema specifičnim, primjerice od samog djelokruga rada društvenih poduzeća u Hrvatskoj do kontekstualizacije branitelja u DP. Uzorak je obuhvatio 526 sudionika podijeljenih u nekoliko ciljanih skupina: nezaposleni, članovi socijalnih zadruga, mladi, poljoprivrednici i zaposlenici društvenih poduzeća.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

Kompilacija rezultata anketnih upitnika

- 114 sudionika djeluje u području pružanja socijalnih usluga
- 194 sudionika smatra da postoje prioriteti/mjere za razvoj DP u socijalnim politikama
- Svega 32 sudionika smatra da je potrebno u području socijalne politike poticati razvoj DP-a (najviše poticaja je potrebno u području razvoja malog gospodarstva, 391)
- 110 sudionika smatra da DP doprinosi lokalnom i regionalnom razvoju, ponajviše pružanju kvalitetnijih socijalnih usluga
- Učinkovitije i djelotvornije pružanje socijalnih usluga kao razvojnim potencijalom DP smatra svega 28 sudionika
- 524 sudionika ističe kako njihova DP zapošljavaju branitelje
- Doprinos branitelja kao zaposlenika 375 sudionika ocjenjuje izvrsnim
- Mjere kojima se potiče zapošljavanje/samozapošljavanje branitelja 507 sudionika smatra prilagođenim i primjenjivim u poduzećima/organizacijama DP
- 519 sudionika koristi mjere za poticanje zapošljavanja i samozapošljavanja
- Ključna ograničenja za djelotvorno djelovanje branitelja kao DP: 1. sporije reagiranje na promjene/trendove (346 sudionika); 2. nemaju specifična znanja za rad u društvenom poduzetništvu (350 sudionika); 3. nisu spremni za rad na terenu (19 sudionika); 4. teže se umrežavaju (4 sudionika)
- 514 sudionika surađuje sa braniteljskim socijalno radnim zadrugama, od čega 336 sudionika ocjenjuje njihov rad i doprinos izvrsnim, a vrlo dobrim 161 sudionik

S druge strane, ključna negativna obilježja detektirana desk analizom u prvom redu odnose se na još uvijek mali broj DP koja djeluju u području pružanja socijalnih usluga, a posebice u manje razvijenim županijama. Istaknuto ograničenje je nedovoljna razina obrazovanja koje je nužno za provođenje aktivnosti društvenih poduzetnika angažiranih u ovom segmentu. Kada je riječ o pripremi i provedbi EU projekata kao i drugih razvojnih projekata koji se financiraju nacionalnim sredstvima, još uvijek postojeća DP nisu u dovoljnoj mjeri uključena. Treba međutim istaknuti da je istovremeno prepoznata pretjerana ovisnost DP u segmentu ranjivih skupina i socijalnih usluga o EU sredstvima. Nadalje, još uvijek je razina menadžerskih vještina i vještina potrebnih za realizaciju projekata nedostatna, a kao što je to slučaj i u brojnim drugim

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

segmentima, podrška sa lokalne i regionalne razine je nedostatna. U tom smislu možemo zaključiti da je primjena bottom-up pristup u ovom pogledu daleko ispod poželjne razine. Negativan faktor su i nedovoljna financijska sredstva za razvoj kao i problemi radnog prostora i nedostatne opreme za rad. Već istaknuto kroz anketne upitnike i fokusne grupe jest problem slabe vidljivosti socijalnih udruga i zadruga kao ključnih aktera u ovom segmentu DP-a kao i njihova slaba umreženost.

Također, analizom je utvrđeno kako postoje značajni **razvojni potencijali**. Primjerice, to je slučaj kada govorimo o postepenom, iako još uvijek ne dovoljnom, porastu svijesti o društvenom i gospodarskom značaju socijalnih udruga i zadruga. Potencijal je vidljiv i u djelotvornijoj (efektivnijoj) koordinaciji i osnaženom djelovanju upravljačkih razina, kako lokalne tako i županijske, što bi značajno pospješilo djelovanje DP u ovom segmentu. Značajan razvojni potencijal je vidljiv u snažnijem razvoju participativnog pristupa, odnosno uključivanju svih neformalnih aktera u različite procese kroz puno širu primjenu različitih participativnih metoda. Primjeri dobre prakse, kako hrvatski tako i europski, mogu biti poticaj za jačanje društvenih poduzeća u ovom segmentu kao i njihovo sudjelovanje u projektima ključnim za lokalnu zajednicu. Valja imati na umu da se pojedini primjeri braniteljskih zadruga mogu smatrati primjeri najbolje prakse drugim društvenim poduzetnicima u ovom segmentu. Takva iskustva svakako valja dijeliti i iz njih učiti. Nadalje, razvojni potencijal je umrežavanje, odnosno snažnije povezivanje zadruga i udruga u pružanju socijalnih usluga koje su potrebne lokalnoj zajednici. Konačno, neizostavan razvojni potencijal je djelotvornije i učinkovitije korištenje raspoloživih EU sredstava koja će biti na raspolaganju i u predstojećem razdoblju.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

4. SMJERNICE ZA RAZVOJ POLITIKA U PODRUČJU DRUŠTVENOG PODUZETNIŠTVA, RANJIVIH SKUPINA I SOCIJALNIH USLUGA

Temeljem razmatranja prethodno izloženih empirijskih podataka i nalaza temeljem realizirane desk analize, moguće je izdvojiti nekoliko ključnih smjernica za razvoj javnih politika u području DP, ranjivih skupina i socijalnih usluga.

Središnja razina vlasti:
Jačati institucionalni i normativni okvir za DP u cjelini i za socijalne udruge i zadruge
Značajnije preuzimati odgovornosti i uključivati nadležna tijela i institucija u pružanje svih oblika potpore razvoju ovih DP
Osigurati bolju koordinaciju svih ključnih tijela i dionika kako bi se pospješila podrška udrugama i zadrugama sa najboljim programima, inicijativama i projektnim prijedlozima te smanjila ovisnost od isključivo EU financiranja
Jačati informiranosti na svim razinama vezano za značaj i doprinos DP
Podržavati lokalna tijela u procesu jačanja protoka informacija i podizanje razine znanja o značaju DP, njegovom doprinosu rješavanju problema socijalnih i marginaliziranih skupina kroz organizaciju okruglih stolova, javnih tribina, prezentacija, radionica i sl.
Osigurati participativnost te sustavno uključivanje građana u projekte, inicijative i aktivnosti vezano za ova DP
Sustavno financijsko podržavati DP u skladu sa razrađenim kriterijima, uključujući financijsku podršku za potrebe edukacije socijalnih udruga i zadruga
Jačati iskorištavanje spomenutog postojećeg potencijala za razvoja ovog oblika DP
Provoditi preporuke realiziranog Vrednovanja Strategije razvoja društvenog poduzetništva 2015-2020 u segmentu društvenog poduzetništva i ranjivih skupina te socijalnih usluga
Poticati ulaganje u nove obrazovne kurikulume na svim obrazovnim razinama koji u fokusu imaju DP
Kontinuirano i sustavno informirati ranjive skupine o mogućnostima podrške koja im je na raspolaganju
Posebним mjerama jačati podržavanje najugroženijih ranjivih skupina, posebno starijih i nemoćnih osoba

Kada je riječ o smjernicama za provedbu daljnjih mjera, aktivnosti i inicijativa na središnjoj razini u ovom segmentu razvoja društvenog poduzetništva neizostavno je spomenuti preporuke temeljem realiziranog **Vrednovanja Strategije razvoja društvenog poduzetništva**

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
 MREŽE ZA DRUŠTVENO
 PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

u RH za razdoblje 2015-2020. U nizu izuzetno značajnih preporuka vrijedi istaknuti slijedećih nekoliko koje se najuže odnose na problematiku koja je razmatrana ovim Smjernicama.

- **Analizirati i pratiti stanje sa ranjivim skupinama u svrhu olakšavanja njihova uključivanja na tržište rada te sprječavanja siromaštva i još izraženije socijalne isključenosti.** Pri tome je potrebno analizirati ponudu i potrebe za socijalnim uslugama u lokalnim zajednicama te posebnu pozornost posvetiti razvoju DP u segmentu socijalnih usluga. Vrednovanje ujedno naglašava i nužnost postizanja sinergije, tj. inkorporiranje DP u provedbene politike i mjere u okviru ključnih strateških dokumenata RH, kao što je to Nacionalna razvojna strategija RH do 2030. godine, s ciljem poticanja razvoja poduzetništva, aktivne politike zapošljavanja i socijalne politike.
- S obzirom da se pandemija COVID-19 odrazila na razvoju DP - razmotriti i uzeti u obzir posljedice pandemije na segment DP prilikom planiranja daljnjih mjera za razvoj DP.
- **Definiranje uloge ključnih institucija - Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja, Ministarstva financija, Ministarstva hrvatskih branitelja i drugih institucija** na način da se jasno definiraju njihove uloge i odgovornosti unutar različitih OP-ova za novo programsko razdoblje.
- Kontinuirano pratiti i analizirati društveno ekonomski kontekst, uključivati ključne dionike (društvena poduzeća, potporne institucije, stručne institucije i akademsku zajednicu) te osigurati sredstva za potrebe realizacije daljnjih nužnih istraživanja društvenog poduzetništva (razvoj centra za podršku razvoju politike društvenog poduzetništva kao referentne točke).
- Daljnje jačanje kompetencija ciljnih skupina (nezaposlenih osoba, zaposlenih u DP, menadžera DP) u projektnim aktivnostima u okviru PDP-ova, s naglaskom na poduzetničke i digitalne vještine.
- **Uključivanje u okviru PDP-ova ciljnih skupina koje ranije nisu bile obuhvaćene, poglavito ranjivih skupina.** U svrhu omogućavanja bržeg i kvalitetnijeg razvoja i

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

provedbe novih formalnih i neformalnih programa osposobljavanja prilagođenih potrebama ciljnih skupina, značajno je uključivanje stručne javnosti, školstva i akademske zajednice.

Poticanje razvoja i podrška inovativnih ideja i pristupa vezano za potrebe ranjivih skupina, ali i u okviru razvoja novih ili nadogradnje postojećih socijalno- poduzetničkih usluga ili proizvoda.

- Potrebno je društvenim poduzetnicima omogućiti pojednostavljenje mogućnosti financiranja (posebno za projekte u fazi pripreme društveno poduzetničkih aktivnost). Također, potrebno je razviti financijske instrumente za podršku društvenim poduzećima, uzimajući pri tome u obzir postojeće instrumente drugih pružatelja financijske podrške i potencijalno uočene nedostatke na tržištu.
- Potrebno je osigurati sredstva za manje PDP-e usmjerene na razvoj socijalnih inovacija koje doprinose društveno-ekonomskom razvoju lokalnih zajednica.
- Jačati efektivnost (djelotvornost) sustava upravljanja ESF-om u svrhu maksimiziranja pozitivnih rezultata i utjecaja provedenih projekata.

Već samo ovih nekoliko navedenih preporuka naglašava nužnost poduzimanja cijelog niza vrlo fokusiranih mjera usmjerenih upravo na društvene poduzetnike u segmentu socijalnih djelatnosti. Vrednovanje sadrži izuzetno puno drugih strateški značajnih preporuka, a o čemu će biti više riječi u okviru daljnjih Smjernica na ovom projektu a poglavito sljedećih: Komunikacijski kanali društvenog poduzetništva i nositelja javnih politika te instituti potpore. Valja naglasiti da preporuke realiziranog vrednovanja ne odudaraju od nalaza do kojih se došlo desk i terenskim istraživanjem u okviru ovog projekta što nije iznenađujuće s obzirom da je vrednovanje obuhvatilo izuzetno opsežnu i snažno argumentiranu analizu stanja vezano za ono što je realizirano te prijedloga što bi trebalo slijediti kako bi se razvoj DP u cjelini pospješio.

No bilo bi neispravno stati na središnjoj razini s obzirom na sve nalaze. Stoga, ključne preporuke vezano za daljnje mjere, aktivnosti i inicijative na lokalnoj i regionalnoj razini su sljedeće:

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

Lokalna i regionalna razina:

Snažnije usmjeravati najmanje razvijene JLPS na podizanje svijesti o značaju DP te njihovo aktivno uključivanje u podupiranje socijalnih udruga i socijalnih zadruga kroz različite aktivnosti: a) edukacija – za pripremu i provedbu EU projekata, iniciranje poslovanja; b) umrežavanje; c) bolja koordinacija i suradnja dionika i dr.

Financijske potpore DP, ustupanje prostora i opreme i dr.

Organizirati okrugle stolove i radionice zbog podizanja razine informiranosti i znanja o DP, ranjivim skupinama i socijalnim uslugama

Promovirati najuspješnija DP na županijskoj i lokalnoj razini (uključujući svakako braniteljska DP koja imaju odlične rezultate djelovanja), ujedno usmjeravati i na jačanje vidljivosti

Poticati prijenosa iskustva među DP te njihovo povezivanje

Jačati suradnju lokalnih i županijskih dionika u pružanju potpore

Osnaživati i uključivati marginalizirane skupine u različite obrazovne programe i tržište rada kroz mentorski pristup

Pospješiti usvajanje već ostvarenih inovativnih rješenja kroz podršku udruživanju/suradnji udruga i zadruga te repliciranje uspješnih projekata i inicijativa u drugim područjima (uz nužne prilagodbe okolnostima u drugim područjima)

Kontinuirano i sustavno informirati ranjive skupine o mogućnostima podrške koja im je na raspolaganju

Podizati vidljivost i dodatno osnaživati najuspješnije braniteljske zadruge te podizati njihovu vidljivost kako bi bile kontinuirani primjer dobre prakse drugima

Osigurati dostupnost informacija o ostvarenim rezultatima pojedinih udruga i zadruga svima zainteresiranima

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

LITERATURA

1. Bateman, M., & Maleković, S. (2003). *Support for Co-operative Development in Croatia Strategy for the Development of the Co-operative Sector in Croatia*. EU Cards Programme for Croatia, Zagreb.
2. Belz, F. M. & Binder, J. K. (2017). Sustainable Entrepreneurship: A Convergent Process Model. *Business Strategy and the Environment*, 26 (1), 1-17. <https://doi.org/10.1002/bse.1887>
3. Maleković, S., & Keser, I. (2022) „Strategija društvenog poduzetništva – gdje smo”, studija izrađena u sklopu projekta „Dijalogom do Hrvatske mreže za društveno poduzetništvo“
4. Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva od 2012. do 2016. godine, Vlada RH (2012) <http://strategija.udruga.hr/index.php/nacionalna-strategija-17.html>
5. Petričević, T. (2012). Zakonodavni i institucionalni okvir za razvoj društvenog poduzetništva u jugoistočnoj Europi, CEDRA, Čakovec.
6. Smith, B. R., & Stevens, C. E. (2010). Different types of social entrepreneurship: the role of geography and embeddedness on the measurement and scaling of social value. *Entrepreneurship & Regional Development An International Journal*. 22 (6), 575-598. <https://doi.org/10.1080/08985626.2010.488405>
7. Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti Republike Hrvatske od 2014. do 2020. Godine, Vlada RH (2014) <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije/Strategija%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva.pdf>
8. Strategija razvoja društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015. do 2020. Godine, Vlada RH, (2015) www.esf.hr/wordpress/wp-

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

[content/uploads/2015/02/Strategija-razvoja-društvenog-poduzetništva-u-RH-za-razdoblje-2015-2020.pdf](#)

9. Šimleša, D., Bušljeta Tonković, A., & Puđak, J. (2016). Društveno poduzetništvo u Hrvatskoj: od prepoznavanja do primjene. *Revija za sociologiju*, 46(3), 271–295. <https://doi.org/10.5613/rzs.46.3.2>
10. Vidović, D., & Rakin, D. (2017). Social Entrepreneurship and the Revitalization of the Cooperative sector: Emergence of Social Cooperatives in Croatia and Serbia. *Social Enterprise Developments in the Balkans*, 7-22.
11. Vojvodić, I., & Šimić Banović, R. (2019). Analiza socijalnog poduzetništva u Hrvatskoj s komparativnim osvrtom na regulatorni okvir. *Pravni vjesnik*, 35(2), 105-135. <https://doi.org/10.25234/pv/8023>
12. Vrednovanje djelotvornosti, učinkovitosti i učinka Operativnog programa učinkoviti ljudski potencijali 2014. – 2020. Grupa 7: Vrednovanje društvenog poduzetništva, Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike i WYG, dostupno na: http://www.esf.hr/wordpress/wpcontent/uploads/2021/11/Zavrs%CC%8Cnoizvjes%CC%8C%CC%81e_vrednovanje-dru%C5%A1tvenog-poduzetni%C5%A1tva.pdf
13. Williams, C. C. & Nadin, S. (2011). Beyond the commercial versus social entrepreneurship divide. *Social Enterprise Journal*, 7(2), 118-129. <https://doi.org/10.1108/17508611111156592>

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

KONTAKTI:

Ured: Brnaze 410, 21230 Sinj

Tel: +385 95 5765960

e-pošta: socialbiz@cerura.hr; d.ruralis@gmail.com

Internet stranica: www.socialbiz.cerura.hr

Više informacija o EU fondovima na: www.strukturnifondovi.hr i www.esf.hr

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054